

Japke-d. Bouma

onderzoekt wekelijks de verschillen tussen mannen en vrouwen. Zijn ze kleiner of groter dan we denken? Deze week: kaartlezen.

Mannen kunnen niet kaartlezen

Mijn hele leven hoor ik al dat vrouwen niet kunnen kaartlezen en dat mannen niet kunnen praten. Nou ja, relatief dan, als je de seksen vergelijkt. Ik heb me daar altijd nogal over verbaasd, want de mannen in mijn omgeving kletsen me altijd de oren van het hoofd, mijn moeder leest altijd kaart en mijn vader neemt overal de verkeerde afslag. Hij heeft geen enkel geografisch benul.

Weet je wie er trouwens *absoluut* geen geografisch benul had? Columbus. Die dacht dat hij India bereikt had toen dat achteraf Amerika bleek te zijn. Als hij gewoon de weg had gevraagd, was Amerika nooit ontdekt en was ons dat hele circus bespaard gebleven. Maar ja, mannen vragen de weg niet, dat hoor je ook vaak en dus zwierf Columbus jaren rond en toen hij weer thuis was had hij de grootste praatjes.

Maar goed trouwens, dat Columbus een man was. Je moet er toch niet aan denken wat er gebeurd was als hij een vrouw geweest was. Dan was ze vast uitgelachen omdat ze verkeerd gereden was. Goddank heet dat bij mannen 'avontuurlijk' en 'ondernemend'. En zo werd Columbus een 'ontdekker'.

Toch klopt er wel iets van het cliché dat mannen beter kunnen kaartlezen, zegt Jelle Jolles als ik hem erover bel. Hij is hoogleraar neuropsychologie aan de VU en doet onderzoek naar de schoolprestaties van jongens en meisjes. Jongens hebben gemiddeld meer aanleg om hun ruimtelijke vaardigheden te willen ontwikkelen, bij meisjes is er gemiddeld meer aanleg om met taal aan de slag te willen gaan.

Maar pas op, de verschillen zijn klein, er is veel verschil tussen mannen en mannen en vrouwen en vrouwen, maar belangrijker: de prestaties zijn altijd een momentopname. Het brein past zich voortdurend aan de omstandigheden aan, maar bovenal bepaalt de omgeving wat eruit komt.

Als een meisje wordt gestimuleerd in bomen te klimmen en op crossfietsjes te fietsen leert ze ook veel beter afstanden in te schatten - de basis van de wiskunde, zeg maar. Omgekeerd geldt dat als een jongen wordt gestimuleerd te praten, hij ook meer aandacht krijgt voor taal en menselijk contact.

Wat niet helpt, zegt Jolles, is dat meisjes in de puberteit gemiddeld meer zelfinzicht hebben dan jongens - als ze denken niet goed te zijn in wiskunde of natuurkunde, laten ze het sneller vallen. Jongens zijn gemiddeld ondernemender, worden meer gepusht te presteren en halen de taalachterstand met meisjes vaak wel weer in. En zo blijven de meisjes uiteindelijk achter, zegt Jolles.

Weet je wie er trouwens *absoluut* geen geografisch benul had? Columbus

Ik vond het zelf stiekem eigenlijk wel overzichtelijk, om tegen de mannen in mijn leven te zeggen: zeg jij maar welke kant ik op moet, dat kan jij beter - dan kon ik even mijn nagels vijlen in de auto. Nu blijkt dus dat ik alsnog prima kaart kan leren lezen.

Maar ook de TomTom heeft de wereld een stuk minder romantisch gemaakt en de man van zijn rol als kompas beroofd - tegenwoordig kan echt iedereen de weg vinden. Ik vind dat jammer. Je hebt in de auto toch zelden meer het gevoel dat je een man nodig hebt?

Ik heb trouwens liever een man zonder navigatie of welke kennis dan ook. Een man met wie je in Pamplona uitkomt als je eigenlijk onderweg was naar de Praxis, dat is toch schitterend. Want wat is er nou opwindender dan samen de afslag missen?

Hoe zit dat nou met de verschillen tussen mannen en vrouwen? Tips via @Japked op Twitter.

C16 leven

Jan Wolkers en zijn vrouw **Karina** in en rond hun tuinhuisje in Amsterdam.

De herfstzucht van Jan Wolkers

TUIN Jan Wolkers hield van de herfst. Dat wordt duidelijk uit de dagboekpassages die Wolkers schreef over zijn volkstuintje.

Door onze medewerker **Kester Freriks**

nrc
VRIJDAG 14 SEPTEMBER 2018

nrc
VRIJDAG 14 SEPTEMBER 2018

FOTO'S ERVEN JAN WOLKERS

Wolkers, hoewel het boek beslist niet beleerd is. Maar tussen de regels door staan er fijne lessen in, zoals deze opgewekte notitie van 11 juli 1973: „Maai het gazon. Wordt prachtig. Het is beter dat het gras strak is, omdat de tuin zo wild is.” Dit is tuinles nummer één: een strak gemaaid gazon vormt een fraai contrast met de wildgroei van de borders eromheen.

Bescheiden, maar hoog

In de tijd tussen 1972 en 1981 dat Wolkers en Karina in het bezit waren van de tuin veranderden zij die in een luthof, een oneindige groene weelde met vergezichten, stukken wildernis, groentebedden, fruitbomen. In de geest van zijn vader merkt Wolkers op dat de tuin misschien bescheiden is van afmetingen, maar „hij is onmetelijk hoog. Tot de sterren.”

Met een dichte haag bamboestruiken en een Boeddhabeeld geeft hij er zelfs een tropische sfeer aan. Dit inspireert hem tot het schrijven van een van zijn grootste romans, *De kus* (1977), die zich afspeelt in Indonesië.

De bloemlezing biedt gelegenheid de verrichtingen van de natuurbewoners op het ritme van de seizoenen te volgen. We beleven de winter mee met sneeuw, vorst en ijsbloemen, het ontluikende voorjaar, de zomerse hitte en vooral de geliefde herfst. Dit is de tijd van oogsten uit een nagenoeg onuitputtelijke bron: peren, appels, pruimen, uien, walnoten, vijgen, rabarber, ijsradijs, maiskolven, bessen, rode kool, sperziebonen. „De sfeer is zwaar romantisch”, noteert Wolkers op 19 septem-

ber 1975. „Alles is zo uitgeweid en staat al in een dampige herfstfeer te vergaan. Overall violette herfsttijlozen. De enorme zonnebloemen. Al die opengebarsten rijpe tomaten.” Hij munt een nieuw woord, ‘herfstvergeling’, en schrijft over ‘herfstige koelheid’, ‘prachtig herfstweer’, de geur van ‘het rottende oof’ en over de na-jaarstuin als ‘een steeds magnifieker stuk verval in het late zonlicht’.

Het lijkt wel of Wolkers het hele jaar door verlangt naar de herfst, die hij soms al in augustus laat beginnen, zoals op 9 augustus 1974: „Mooie dag, herfst al eigenlijk, met blauwe lucht, grote witte blinkende wolken.” En, op 24 augustus: „Je hoort aan de stemmen buiten dat de herfst begonnen is.” Elders geeft de oktobermaand „prachtig, doodstil, een beetje nevelig herfstweer. Niets beweegt. Het is bijna onnatuurlijk. Net of alles in gelatine staat.” De zonnebloemsoort die hemel-hoog reikt, heet toepasselijk de *Herbstschönheit*. In oktober lijkt het of iedereen op Amstelglorie aan het klussen en snoeien slaat, schrijft Wolkers.

Wolkers noemt zichzelf een ‘overijverige polderjongen’. Niets mag aan zijn aandacht ontsnappen. Als ze de tuin binnenkomen schrijft hij: „Eerst altijd even rondkijken naar alles”. Het is elke keer een ‘speurtocht naar ieder nieuw knopje, blaadje of bloemetje’. Blom stelt in zijn inleiding dat de betovering die uitgaat van een tuin en de hang naar de wilde plantenwereld uit Wolkers’ jeugd stamt: hun eigen tuin in Oegstgeest was grijs en grauw, zijn vader schoffelde alles weg

„Alles is zo uitgeweid en staat al in een dampige herfstfeer te vergaan

Jan Wolkers

wat ook maar enigszins op onkruid leek.

Wat opvalt aan de notities over de Amstelglorietuin is dat Wolkers niet alleen geboeid is door de wildheid ervan, maar dat hij ook op nauwgezette wijze structuur aanbrengt. Hij is er zeker niet de tuinier naar die de natuur aan haar lot overlaat, integendeel. Dat is les twee. Een weelderige tuin is juist gebaat bij snoeien, opbinden, gras maaien en ja, zelfs schoffelen. Als de schrijver Wolkers het heeft over ‘regels’, dan zijn dat niet de woorden op een bladzijde maar planten en struiken die in een rechte lijn staan. Wolkers legt groentebedden aan volgens nauwkeurig afgemeten vakken. Dagenlang beijvert hij zich om een tuinpad en terras aan te leggen. Cement en tegels horen evenzeer bij de tuin als aarde.

De natuur wijst de weg

Ondanks zijn bemoeienissen met de groei en bloei is Wolkers ervan overtuigd ‘dat de natuur de weg wijst’ en dat bloei evenveer bij de natuur hoort als het verval. Daarom stond het hem tegen als andere tuinbezitters alles wat met aarde en grond te maken heeft dor maken, planten uittrekken en ‘de aarde zwart steken’, zoals hij het noemt. Wolkers bepleit een ‘bewonderende’ houding ten opzichte van de natuur ‘en de dingen laten gaan zoals ze gaan’. Als het een keer hard heeft gewaaid, dan zijn de herfstbladeren van het pad gewaaid. Een gelukkige Wolkers nota-teert: „Je ziet de structuur weer van paden en bedden.” De tuin is, met verrassend vocabulaire, ‘keurig’ en ‘ordente-

lijk’. Structuur en vorm brengt hij aan met hoogsnoeier, maaimachine, schoffel, hark, spade en snoeischaar.

Het strakke gazon in tegenstelling tot de wildernis eromheen, is een schilderkunstig beeld. Met de blik van de beeldend kunstenaar werkt tuinier Wolkers met diepte en perspectief, met kleur en contrasten, met voor- en achtergrond. Het oog van de kunstenaar en dat van de tuinier vallen samen. De herfst en winter geven aan de uitgebloede gewassen ‘wonderchone boeketten in een nieuwe bloei’. Wolkers merkt op „hoe feestelijk het is om alles zoveel mogelijk en zo lang mogelijk, totdat de planten weer gaan uitlopen, in dorre toestand te velde te laten staan”.

De voorkeur voor herfst en afscheid krijgt naarmate het boek vordert ook een andere betekenis: Jan en Karina besluiten naar Texel te verhuizen. Een van de redenen is dat de burenen de hele zomer de radio keihard aan hebben en dat ze hun tuin ‘kaalgeslagen’ hebben, tot groot verdriet van Wolkers. Er wordt opnieuw hard gewerkt op de tuin, maar nu andersom: zo goed als de hele beplanting reist mee. Op 7 oktober 1980 noteert Wolkers: „Toch gaan we niet met pijn in het hart weg.” Elke keer als ze op de tuin komen „hebben we ook nog de achterbak vol planten meegenomen”. De Amsterdame volkstuin groeit onbelemmerd door op Texel.

Amstelglorie. De volkstuin van Jan Wolkers. Geogost door Onno Blom. Uitg. De Bezige Bij, 432 blz. Prijs € 29,99. Inl: amstelglo-nie.nl/wolkerstuin